

Filòsofs del terror

La caiguda del Mur de Berlín l'any 1989 va enterrar una idea tocada de mort des de feia dècades: el socialisme real. Vint anys després, però, alguns filòsofs continentals, com ara Alain Badiou, Toni Negri o Slavoj Žižek insisteixen, encoratjats per la crisi econòmica i una nova generació de joves indignats, a recuperar el que alguns d'ells anomenen la "idea eterna" del comunisme.

En el seu últim assaig polític, *La hipòtesi comunista*, publicat en anglès per Verso en format petit i tapes vermelles com si es tractés d'un nou *Llibre roig* de Mao, Alain Badiou presenta una crítica estimulant del consens liberal que impera avui en dia. Com escriu el filòsof francès, la defensa actual de la democràcia i de l'economia de mercat s'acostuma a fer sobre la base dels dos grans fracassos del comunisme del segle vint: econòmic (la incapacitat de superar Occident) i moral (el fet indiscutible de la liquidació de milions de persones al gulag). Dit altrament, la justificació del sistema liberal, al qual donen suport, amb petits matisos, tant conservadors com socialdemòcrates, és sobretot una defensa pragmàtica o realista que apel·la a l'absència de cap altra alternativa política creïble i al fet d'haver arribat a "la fi de la història".

Per Badiou, però, aquesta resposta liberal, que oposa la raó empírica i el sentit comú a l'abstracció política pura, és insuficient. El capitalisme democràtic no solament no ha creat una societat emancipada i justa, formada per ciutadans lliures i iguals, sinó que

ha exacerbant tota mena de desigualtats i explotacions a escala nacional i mundial. Per això, el comunisme, avui com a mera hipòtesi o possibilitat, demà com a realitat política, continua sent just i necessari.

Tot i que l'execució de la idea comunista fracassà al segle vint, els seus van ser fracassos puntuals, lligats a situacions històriques particulars. Badiou absol el projecte comunista dels crims contra la humanitat comesos pels partits, líders i estats comunistes. La destrucció que va acompanyar el socialisme d'estat vingué d'una aplicació molt específica del comunisme, sobretot estalinista, que confiava en el partit i l'estat com a instruments de transformació política i social. I, per tant, els errors a la Unió Soviètica no ens han d'impedir fer tota mena de provatures fins a crear un comunisme amb cara

CARLES BOIX

PROFESSOR UNIVERSITAT PRINCETON

humana. O, com ja deia Mao i recull Badiou, no ens ha d'estranyar si hem de fer 10 o 20 revolucions per empènyer la societat fins al comunisme.

Badiou té raó en una cosa: la defensa negativa (o churchilliana) que se sol fer del capitalisme democràtic com l'alternativa menys dolenta és dèbil, poc heroica. Però el pensador francès fa trampa. Dóna per descomptada, sense discutir-la, una certa antropologia, una certa naturalesa

Segons un estudi, els nivells de cooperació i confiança interpersonal més alts es donen en les societats més comercials i capitalistes del planeta

de l'home. Per Badiou, en línia directa amb Rousseau, el capitalisme i el liberalisme corrompen l'individu, i el converteixen en un manyoc d'interessos egoistes i de passions particulars. La seva abolició (i l'abolicció de totes les institucions, inclosos el partit polític i l'estat, que corrompen l'home) bastarà per restablir la humanitat de la persona i reconciliar la seva llibertat amb la llibertat de tots.

Aquesta perspectiva, evidentment,

és errònia i gairebé infantil.

Només cal fer una mica d'introspecció individual per intuir que les passions humanes, des de l'enveja fins al ressentiment i des del desig de venjança fins a l'anhel de poder, precedeixen tota forma institucional determinada i, esclar, tota estructura social moderna. Com que la violència, temible, engendrada per les societats anticapitalistes del segle vint no prova res als ulls de Badiou i els seus seguidors, proposo dos exemples diferents. Segons l'evidència arqueològica i antropològica més recent, a les comunitats de caçadors i recol·lectors, que són el cas més allunyat possible d'una economia de mercat, al voltant d'un 25 per cent dels homes adults moren de mort violenta. D'acord amb experiments fets en una quinzena de societats molt diverses per economistes i antropòlegs (i publicats al volum *Foundations of human sociality*), els nivells de cooperació i confiança interpersonal més alts es donen a les societats més comercials i capitalistes del planeta.

Contràriament a la hipòtesi de Badiou, són els mercats i el sistema democràtic (conjuntament amb altres institucions com el dret i la religió) les que controlen i moderen les nostres passions més profundes i les que ens domestiquen i civilitzen. Per això, quan el revolucionari (i parlo del revolucionari benintencionat) liquida totes aquelles regles de joc en nom de la virtut i l'emancipació individual i col·lectiva, l'únic que troba és o el caos social més absolut o, en el millor dels casos, una diversitat d'opinions generalitzada, completament oposada als seus somnis absoluts d'unitat social.

L'únic que pot fer aleshores és recórrer al terror més radical per refundar la persona humana. La guillotina funciona sense cap mena d'escrúpols fins al paroxisme. Com en la fase jacobina de la Revolució Francesa, quan el fiscal de l'estat Fouquier-Tinville va declarar públicament per la condemna a mort del químic Lavoisier: "La república no necessita científics".